

DR. GÖTZ GUSZTÁVRA EMLÉKEZÜNK

IN MEMORIAM GUSZTÁV GÖTZ PHD

Bozó László

Országos Meteorológiai Szolgálat, 1024 Budapest, Kitaibel Pál utca 1., bozo.l@met.hu

Most, amikor, megrendülten állunk Götz Gusztáv barátunk ravatalánál, idézzük fel egy páratlanul gazdag és sikeres szakmai életút legfontosabb állomásait.

Gusztai már ifjú korától meteorológusi pályára készült. A meteorológusok nagy generációjának tagjaként 1956-ban szerezte meg diplomáját az ELTE Természet-tudományi Karán.

Kutatóként kezdte pályáját a számszerű előrejelzés dinamikus meteorológiai alapjainak vizsgálatával, azokban az években még grafikus közelítő módszerek alkalmazásával. A tudományos munka mellett 1957-től 1968-ig nyaranta rendszeresen részt vett a balatoni viharjelző szolgálat operatív munkájában és a kapcsolódó új módszerek kidolgozásában. Ekkor készült el a „Sturmwarnung am Balatonsee” tanulmánykötet szerkesztésével. Az ELTE

meteorológia szakon 1968-ban védte meg egyetemi doktori disszertációját, melyben a légköri konvekció mechanizmusával foglalkozott. 1969-70-ben egyéves ENSZ-ösztöndíjas tanulmányúton járt Svédországban és az Egyesült Államokban. Ez utóbbiról gyakran és szívesen mesélt nekünk: a szakmai tapasztalatok mellett arról is számos történetét őrizték, hogyan tették színesebbé a külföldi ösztöndíjasok egy különben unalmas, amerikai közép-nyugati kisváros mindennapi életét. Ezután vendégkutatóként két hónapot töltött Stockholmban. A svéd meteorológiai szolgálatnál akkor alkalmazott filtrált előrejelzési modell segítségével vizsgálta a látens hő felszabadulásának szerepét a szinoptikus skálájú mozgásrendszerek fejlődésében, amely egyben az 1976-ban megvédett kandidátusi értekezésének címe és témája is volt. Ekkor lett tagja a MTA Meteorológiai Tudományos Bizottságának.

1971-ben kapott megbízást a KMI Időjárási Kutató Osztály vezetésére, majd 1973-ban átvette a KMI Adatközpont Főosztály vezetését. Szervezte a számítástechnika hazai meteorológiai alkalmazását, előkészítette és támogatta a numerikus prognosztika és valószínűségszámítási módszerek elterjesztését.

A WMO Globális Légkörkutató Program megvalósításában is aktívan közreműködött. Az 1980-as évek elejétől intenzíven foglalkozott a havi és évszakos éghajlati előrejelzések témakörével. E területen is jelentős irodalmi tevékenységet fejtett ki, melynek összefoglalását adta közre az 1991-ben megvédett doktori értekezésében: A légköri változékonyság teljes spektrumának egységes értelmezése címmel.

1984-ben kinevezték a KLFI igazgatóhelyettesévé, amely feladatot 1991 júliusáig látta el. En ebben az időszakban kezdtem kutatói pályámat a KLFI-ben. Csodálatos évek voltak. Gusztai igazgatóhelyettesként az éghajlati kutatásokat vezette. Mészáros Ernő akadémikus igazgatóval kiválóan megértették egymást. Az intézet kutatási tevékenysége igen széleskörű volt: levegőkémia, levegőminőség-modellezés, légkördinamika, éghajlatmodellezés, légköri sugárzástan, agrometeorológia, ionoszféra kutatás. A KLFI ebben az időben számos külföldi légkörtudományi intézetnek méltó és egyenrangú tudományos partnere lehetett, dacára a politikai okokból és a devizaszuke miatt erősen korlátozott műszerbeszerzési és konferencia részvételi lehetőségeknek.

1991-ben az OMSZ Központi Hivatalába került, majd elnökhelyettesként dolgozott nyugalmába vonulásáig. 1991-ben Steiner Lajos emlékéremet, 1999-ben Schenzl

Guido Díjat kapott. A rendszerváltás idején a Szolgálat városos helyzetbe került. Létszáma a harmadára zsugorodott, az 1954-1957 között meteorológus diplomát szerzett nagy generáció tagjai tömegesen kerültek nyugállományba. Elavult megfigyelőrendszerrel és korszerűtlen informatikai szolgáltatásokkal vágtunk neki a 90-es éveknek, de a gyors fejlődésnek köszönhetően minden területen jól érezhető volt az előrelépés, sőt néhány éven belül elérhető közelségbe került az európai meteorológiai szervezetekhez történő csatlakozás is. A fiatalabb generációknak szerencsére teljesen természetes, hogy egy nemzetközileg nyitott, kölcsönösen együttműködő szakmai rendszerben tevékenykedhetnek. Ne felejtjük azonban el, hogy ennek kialakításához akkoriban nagyfokú kitartás, leleményesség és gyakran merészség is kellett. Nyugodtan mondhatjuk, hogy elnökhelyettesként Guszti jelentette a hidat a nagy generáció és az ifjú nemzedékek között.

Igen jelentős tankönyvírói munkásságot fejtett ki, amivel nagyban segítette a meteorológia oktatását, noha személyesen nem vett részt az egyetemi oktatásban. Társszerzőkkel írta A dinamikus meteorológia alapjai című tankönyvet és A mozgó légkör és óceán című egyetemi jegyzetet, valamint 1991-ben az „Atmospheric particles and nuclei”, amelyekért a szerzők Szakirodalmi Nívódíjat kaptak. Életművének betetőzését jelenti Káosz és prognosztika című műve, amely az OMSZ kiadásában 2001-ben jelent meg. A nagy gondossággal megírt mű a káosz elméletével és meteorológiai alkalmazásaival ismerteti meg az elméleti fizika és az egzakt matematika iránt fogékony szakembereket. Az MTA 2004-ben Eötvös József-koszorúval tüntette ki, majd 2005-ben kiemelkedő tudományos munkássága elismeréseként megkapta a hazai tudósoknak adományozható legrangosabb kitüntetését, a Széchenyi-díjat.

Irigylésre méltó tudásához és intelligenciájához kifogástalan elegancia és páratlan nagyvonalúság társult. Ez nem csak megjelenésében, modorában, előadásmódjában, társasági viselkedésében mutatkozott meg, hanem a fiatal meteorológus nemzedékhez való hozzáállásában is viszszaakadt. Mi, akik az MTA kandidátusi fokozatszerzés során nála vizsgázhattunk, jól emlékszünk rá: Guszti egyenrangú partnernek tekintett mindannyiunkat, a száraz tételek számonkérése helyett a kutatási témáink egy-egy részéről kezdeményezett vitát. Minden területen otthon volt, legyen szó a szulfát részecskék éghajlatszabályozó szerepéről, vagy éppen a vizsgálatok során alkalmazott statisztikai próbákról.

Nélküle az előrejelzés, a balatoni viharjelzés, a dinamikus meteorológia, az éghajlatkutatás, sőt az OMSZ egésze nem ott tartana, ahogyan most ismerjük.

Guszti mindig képes volt felülemelkedni a hétköznapi problémákon, a közös célok elérése érdekében az egyetértést és a kompromisszumot kereste.

Kedves Guszti, békesség legyen Veled! Amit a szakmában elkezdted, mi tovább viszzük. Te bennünk élsz tovább!

Fontosabb munkái:

Götz Gusztáv: Strumwarnung am Balatonsee. OMSZ Hivatalos Kiadványok 30., Budapest, 1966

Götz Gusztáv: A globális légkörkutató program (GARP). Meteorológiai Tanulmányok 17., Budapest, 1977

Götz Gusztáv: A felhő- és csapadékképződés fizikájának alapjai. Meteorológiai Tanulmányok 21., Budapest, 1977

Götz Gusztáv: A száraz levegő termodinamikája. Meteorológiai Tanulmányok 23., Budapest, 1977

Götz Gusztáv: Termodinamikai diagramok. Meteorológiai Tanulmányok 25., Budapest, 1978

Götz Gusztáv: A légkör statisztikája. Meteorológiai Tanulmányok 29., Budapest, 1978

Götz Gusztáv: Az első globális GARP-kísérlet FGGE. Meteorológiai Tanulmányok 30., Budapest, 1978

Götz Gusztáv: A vízgőz és a nedves levegő termodinamikája. Meteorológiai Tanulmányok 24., Budapest, 1979

Götz Gusztáv: A latens hőfelszabadulás szerepe a szinoptikus skálájú mozgásrendszerek fejlődésében. OMSZ Kisebb Kiadványok 46., Budapest, 1979

Götz Gusztáv: Introduction to general climatology. OMSZ., Budapest, 1983

Götz Gusztáv: Káosz és prognosztika. Szemelvények a dinamikai rendszerek elméletének és légkördinamikai alkalmazásainak témaköréből. OMSZ., Budapest, 2001

Götz Gusztáv, Bodolainé Jakus Emma: Az instabilitási vonalak szerkezete és analízise. OMSZ Kisebb Kiadványok 33., Budapest, 1963

Götz Gusztáv, Szalai Gabriella: A konvektív folyamatok előrejelzésének elméleti alapjai és gyakorlati módszerei. Meteorológiai Tanulmányok 19., Budapest, 1977

Götz Gusztáv, Szalai Gabriella: A hidrosztatikai egyensúly stabilitásának általános feltételei. Meteorológiai Tanulmányok 31., Budapest, 1979

Götz Gusztáv, Rákóczi Ferenc: A dinamikus meteorológia alapjai. Tankönyvkiadó, Budapest, 1981

Czelnai Rudolf, Götz Gusztáv, Iványi Zsuzsanna: Bevezetés a meteorológiába II. kötet: A mozgó légkör és óceán. OMSZ., Budapest, 1982

Götz Gusztáv, Kaba Magdolna: A havi és évszakos éghajlati előrejelzések elméleti alapjai és gyakorlati módszerei. OMSZ Kisebb Kiadványok 59., Budapest, 1986

Götz Gusztáv, Mészáros Ernő, Vali, G.: Atmospheric particles and nuclei. Akadémia Kiadó, Budapest, 1991